

Leraar zijn is geen eenvoudig beroep

Ja, leerkrachten hebben echt veel vakantie. En ja, gemiddeld werken leerkrachten echt minder uren dan andere werknemers. En toch is leraar zijn geen eenvoudig beroep.

Door: Filip Van Droogenbroeck en Bram Spruyt Vakgroep Sociologie – Vrije Universiteit Brussel

Tegenstrijdige berichten over leerkrachten in de publieke ruimte. Enerzijds kun je uit lezersbrieven en satirische filmpjes zoals dat van Philippe Geubels (zie <https://goo.gl/7iejYH>) opmaken dat een groot deel van de bevolking het idee heeft dat leerkrachten het gemakkelijk hebben. Leerkrachten hebben veel vakantie, hoeven maar 22 uur te werken en kunnen gezin en werk gemakkelijk combineren. Anderzijds verschijnen er zo wel elk schooljaar berichten in de media over de zorgwekkende toestand van het lerarenberoep. Leerkrachten gaan ten onder aan stress, kloppen veel uren, krijgen massaal burnout of zijn het beu te horen 'dat ze toch genoeg vakantie hebben' dixit Marie Van den Broeck.

Wie heeft er gelijk? Concreet zijn twee oefeningen nodig. Eerst moeten we weten hoeveel uren leerkrachten effectief werken in vergelijking met andere beroepen. Op deze manier kunnen we de positie van leerkrachten correct identificeren.

Ten tweede moeten we nagaan hoe deze uren worden ervaren. 8 uur voor de klas staan is niet gelijk aan 8 uur voor een computer zitten. Zijn de gepresteerde uren voor leerkrachten zwaarder dan voor andere beroepen? Hebben ze meer werkdruk, burnout, en dergelijke?

De eerste vraag kan opgelost worden door enquêtes over de kwaliteit van het werk. Hierin wordt aan een respondent gevraagd: “Hoeveel uren werkt u gemiddeld per week voor uw job? (reken alle uren die u voor uw job presteert, zowel betaald als onbetaald, zowel thuis als op het werk, louter reistijd niet meerekenen)”. Op basis van verschillende representatieve enquêtes geven voltijds werkende leerkrachten aan gemiddeld tussen de 39.5u en 41.96u per week te werken. Veel meer dus dan de 22u tot 26u dat ze voor de klas staan. Dit komt natuurlijk door het meerekenen van de lesvoorbereidingen, verbeteringen, vergaderingen, administratie van leerlingvolgsystemen, oudercontacten, en alle andere taken die bij het eigenlijke lesgeven komen. De cruciale vraag is nu, is dit veel of weinig in vergelijking met andere beroepen? Op basis van de werkbaarheidsmonitor van de SERV uit 2013 kunnen we leerkrachten vergelijken met zes andere beroepscategorieën. Uit deze vergelijking blijkt dat leerkrachten gemiddeld 40.4 uur werken per week en significant minder uren werken dan kaderleden (48.4u) en het middenkader (43.9u). Daarnaast verschillen ze niet significant van ongeschoolde en geschoolde arbeiders (39.8u en 40.6u), uitvoerende bedienden (40.4u) en mensen met een zorgfunctie (40.3u). Hieruit kunnen we besluiten dat leerkrachten geen uitzonderlijke positie innemen. Maar dit geldt voor een normale werkweek. Voor een volledig correcte vergelijking moeten we kijken naar het aantal gepresteerde uren per jaar dat rekening houdt met het aantal vakantiedagen. In het boek “Leraars. Profiel van een beroepsgroep” uit 2009 wordt deze oefening gemaakt.

‘Natuurlijk is het verhaal over arbeidstijd genuanceerd’

Wat blijkt: ook al werken leerkrachten op weekbasis ongeveer evenveel als andere beroepen, rekening houdend met hun surplus aan vakantiedagen, werken ze gemiddeld 9 uur minder per week dan andere beroepen. Conclusie: leerkrachten werken dus inderdaad minder dan andere werknemers. Opvallend is wel dat 56% van de leerkrachten aangeeft dat ze frequent moeten overwerken. Hierbij worden ze alleen voorafgegaan door mensen uit het middenkader (58.4%) en diegene met een management functie (80%). In de zorgsector of bij uitvoerende bedienden geeft slechts 30% aan dat ze regelmatig moeten overwerken. Dit zorgt er dus voor dat leerkrachten alhoewel ze een vergelijkbaar aantal uren presteren in vergelijking met andere zorgberoepen, toch het gevoel hebben veel meer overwerk te presteren. Deze discrepantie kan waarschijnlijk verklaard worden doordat leerkrachten nog steeds effectief betaald worden op basis van het aantal uren dat ze lesgeven.

Sinds de onderwijs cao VIII uit 2006 zijn scholen verplicht om een individuele bredere functie omschrijving te geven die meer taken omvat dan het louter lesgeven. Toch, staat op het loonbriefje nog steeds enkel het aantal uren lesgeven. Wanneer iemand effectief betaald wordt om 24u te werken maar in realiteit een onbepaalde hoeveelheid uur meer werk moet presteren, kan dit zorgen voor onduidelijkheid over hoeveel uren werk er gepresteerd moet worden om een “goede” leerkracht te zijn en een gevoel dat het werk nooit gedaan is.

‘Voor andere indicatoren scoren leerkrachten dan weer bijzonder goed’

Natuurlijk is het verhaal over arbeidstijd genuanceerd. Er zijn bijvoorbeeld verschillen tussen leerkrachten, zo presteren leerkrachten uit het basisonderwijs gemiddeld meer uren dan diegene in het kleuter en secundair onderwijs. Daarnaast zegt het aantal gepresteerde uren weinig over hoe deze uren ervaren worden. Ook dit kan tot zekere hoogte geobjectiveerd worden. Op basis van de werkbaarheidsmonitor blijken 40% van de vrouwelijke leerkrachten samen met 41% van de vrouwelijke kaderleden het meest een problematisch niveau van psychologische vermoeidheid te rapporteren. Hiermee verschillen ze significant van de andere beroepen. Bij mannelijke werknemers zien we praktisch geen verschillen tussen de beroepen en springen leerkrachten er niet uit. Leerkrachten (zowel mannelijk als vrouwelijk) rapporteren wel significant meer emotionele belasting dan (on)geschoolde arbeiders, uitvoerende bedienden, en het middenkader. Alleen mensen met een zorgfunctie rapporteren een nog hogere emotionele belasting. Voor algemene werkdruk rapporteren leerkrachten een vergelijkbaar niveau dan de andere beroepen. Voor andere indicatoren scoren leerkrachten dan weer bijzonder goed. Samen met kaderleden hebben ze het meeste autonomie, taakvariatie, en leermogelijkheden waarbij ze significant verschillen van de andere beroepen. Tot slot blijkt uit een recente studie van ons op basis van de nationale gezondheidsenquête dat leerkrachten niet meer psychologische stress, somatische problemen, depressies, en slaapproblemen hebben dan 31 andere beroepen. Uit die studie bleek vooral dat werknemers in beroepen die oververtegenwoordigd zijn door laagopgeleiden meer mentale gezondheidsproblemen rapporteren dan leerkrachten (zie <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X15001031>).

‘Een groot deel van de (vrouwelijke) leerkrachten ervaart lesgeven als erg emotioneel belastend’

Vergelijkende studies suggereren dat we het zwart – wit beeld dat nu bestaat over leerkrachten moeten nuanceren tot een aantal tinten grijs. Enerzijds kunnen we vaststellen dat het voor leerkrachten toch relatief goed meevalt. Ze hebben veel vakantie en op heel wat indicatoren die gerelateerd zijn aan arbeidskwaliteit scoren ze beter dan andere beroepen. Anderzijds ervaren leerkrachten wél belangrijke problemen binnen hun beroep. Een groot deel van de (vrouwelijke) leerkrachten ervaart lesgeven als erg emotioneel belastend. Daarnaast zijn er de gekende problemen zoals een gebrek aan functiedifferentiatie, de planlast, de rol van de directie in het vertalen van de eisen van het beleid naar de dagdagelijkse werking van de school, de uitval van beginnende leerkrachten, scholen met een hoge concentratie aan maatschappelijk kwetsbare kinderen, het lijstje kan nog even doorgaan. Dit zijn stuk voor stuk belangrijke problemen die bijdragen aan een problematische werkervaring. Ze dienen aangepakt te worden met een innovatief beleid dat tegemoet komt aan de verzuchtingen en de noden van leerkrachten om het beroep gezond te houden en de intrinsieke gedrevenheid van leerkrachten te vrijwaren. Maar, en dit is een grote maar, het lerarenberoep is niet uitzonderlijk zwaar in vergelijking met andere beroepen. Berichtgeving in de media over de werkdruk en de mentale gezondheid van leerkrachten komt meestal voort uit studies die afgenomen werden bij leerkrachten alleen. Op basis van zulke studies is het onmogelijk om uit te maken hoe leerkrachten zich vergelijken met andere beroepen. Hierin schuilt het gevaar dat werknemers uit beroepen die in een meer precaire situatie zitten minder aandacht krijgen, louter en alleen omdat zij niet hoogopgeleid zijn, geen opinie stukken schrijven over hun werkomstandigheden of hoe de maatschappij naar hun kijkt, en minder goed georganiseerd zijn.